

Potansiyel Girişimci Adaylarında Gönüllülük Bilinci Kazanımı

Berfu İlter¹

Özet

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2020-2021 Güz Dönemi Üniversite ders müfredatına alınan “Gönüllülük Çalışmaları” dersinin geleceğin potansiyel girişimci adayı öğrencileri üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Türkçe literatürde Uluslararası Ticaret ve Finans alanında eğitime devam eden öğrenciler ile ilgili çalışmaların yok denilecek kadar az olması çalışmanın alana katkı sağlayacağını düşündürmektedir. Çalışma Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi “Gönüllülük Çalışmaları” dersine kayıtlı 39 üniversite 4. Sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden ders kapsamında yapmış oldukları etkinliklerle ilgili “Etkinlik Raporu” istenilmiştir. Potansiyel girişimci adayı olan öğrencilerin etkinlikleri sonucu oluşturdukları etkinlik raporu içerik analizi ile değerlendirilerek yorumlanmıştır. Araştırma nitel bir çalışma özelliği taşımaktadır. Sonuç olarak bu ders potansiyel girişimci adayı olan öğrencilerde, girişimcilik ve girişimcilikte gönüllülük bilinci kazanımı algısı oluşturmuştur. Öğrenciler sadece yapmış oldukları gönüllülük çalışmaları ile kendilerini sınırlanmamış, bu etkinliklerin uzantıları neler olabilir, daha başka çevreye nasıl faydalı olabilirim düşüncesi ile çağın gerekliliğini yakalama adına, takım çalışması, interdisipliner davranış gibi kazanımlar da edinmişlerdir. Başka yaşamlara dokunma, kendi yaşamları ile kıyaslama ve şükretme duygusu kazanmışlardır. Bu kazanımları aslında günümüz için en önemli değerler olarak ifade etmek mümkündür. Doğa, insan ve hayvan yaşam dengesini; ekosistemin dengede kalmasının gönüllülük çalışmaları ve hatta sürdürülebilir gönüllülük çalışmaları ile desteklenmesi gerekliliği gözlemlenilmiştir.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, berfu@aku.edu.tr, 0000-0000-8738-1675

1. Giriş

Bireyler ve kurumlar gönüllülük bilincinin oluşturulması için ülkemizde ve tüm dünyada çalışmalar yürütmektedir. Gönüllülük bilinci oluşturma konusunda eğitim kurumları da çalışmalar yapmaktadırlar. Ülkemizde bu çalışmalar hükümet tarafından da desteklenmektedir.

Eğitim kurumları gönüllülük bilinci oluşturma anlamında sosyal sorumluluklarını yerine getirmek için müfredatları çerçevesinde verilen dersler aracılığıyla; öğrencilerini uygulamış oldukları proje çalışmalarlarıyla topluma duyarlı bireyler olarak yetiştirmeyi planlamaktadırlar (Saran vd. 2011: 3734). Bu bağlamda 2006-2007 öğretim yılında Türkiye’de eğitim fakültelerinin tüm lisans programlarına “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersi eklenmiştir. Bu derste öğretmen adaylarının topluma daha duyarlı hale gelerek güncel toplumsal sorunları belirlemektedir. Öğrenciler bu sorunların çözümünde etkin rol almakta ve gönüllülük deneyimi kazanmaktadır (Dere ve Akdeniz, 2021: 356).

Eğitim Fakülteleri müfredatında yer alan “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersinin üniversite gençliğinin topluma hizmet bilinci kazanmalarına katkı sağladığı ve eğitim yaşamlarında önemli bir boşluğu doldurduğu anlaşılmıştır (Kocadere ve Seferoğlu, 2013: 86). Bu dersin farklı bir versiyonu olan “Gönüllülük Çalışmaları Dersi”, Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2020-2021 Güz Dönemi Üniversite ders müfredatına seçmeli ders olarak önerilmiş ve müfredata alınmıştır. Hükümet tarafından önerilen “Gönüllülük Çalışmaları Dersi”, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası Ticaret ve Finansman lisans programı üniversite öğretim elemanlarının potansiyel girişimci adayları olan öğrencilere gönüllülük çalışmalarının önemini anlatmaları ile sınırlı kalmayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda, bu algının öğrenciler tarafından tüm topluma, iş dünyasına ve gelecek nesillere aktarılmasının mümkün olabileceği umulmaktadır.

Bireylerin mevcut ve potansiyel ekonomik fırsatlardan yararlanması, topluluk oluşturma yeteneklerine göre farklılık göstermektedir. Bencil bir yapıya sahip olan bireyler aynı zamanda daha geniş topluluklarda yer almayı şiddetle arzu ederler. Sosyal yaşamda önemli bir bölümü temsil eden iktisadi faaliyetler, ahlaki yükümlülükler, değerler, kurallar ve toplumu şekillendiren diğer alışkanlıklarla örülmüştür. Gençler arasında meslek olarak en üst sıralarda iş adamlığı tercih edilmektedir. İş adamlarının para kazanmak için her yolu meşru kabul eden bir anlayışı benimsemeleri ise ekonomik değer oluşturmada en önemli üretim faktörü olarak kabul edilen girişimciliğin dejenere olmasına yol açmaktadır. Bu anlayış girişimciliğin yanlış değerlendirilmesinin yanı sıra toplumun dejenerasyonu ile sonuçlanabilecek

büyük tehlikeler de içermektedir. Bu tehlikelerin önüne geçilebilmesi ise; girişimcileri toplumun inanç, değer ve gelenekleriyle donatan bir girişim kültürü ile mümkündür (Kapu, 2012:3-5). Girişimcilik kültürünü, gönüllülük çalışmaları ile desteklemek bu anlamda önem arz etmektedir. Zira kadim tarihimiz bu anlamda örnekler içermektedir.

Anadolu Selçuklu Türklerinin 13. Yüzyılın ilk yarısında ekonomik hayatlarında etkin rolü olan Ahilik yapılanması da bir rol model olabilir. Çünkü ahilik; ticaret ve mesleğin, sanatın, ahlak, olgun kişilik ve doğruluğun iç içe geçmiş şeklidir. Ahi olarak adlandırılan kişi; ticaret, sanat veya meslek sahibi olmanın yanı sıra merhametli, her davranışında güvenilir ve dürüst, ahlaklı, olgun ve iyilikseverdir. Ahilik, Türk ahlakının da uzun yıllar boyunca simgesi olmuştur (Marangoz, 2016:89). Aslında bu noktada girişimcilik kültürü ve gönüllülük çalışmalarının etkileşiminin, Ahi'lik yapılanmasında da hayat bulduğunu söylemek mümkündür.

İslam kültürü, dürüst girişimci kişilik geliştirmek için uygun toplumsal oluşuma zemin hazırlayan bir yapıya sahiptir (İltter, 2016B: 34). Bu bağlamda İslam Peygamberi Hz Muhammed'in "İnsanların en hayırlısı insanlığa en çok yararı olandır" ilkesi, gönüllülük hareketinin müminler arasında başlamasında etkili olmasına neden olmuştur (Çankır, 2021: 27). İslam dini ticareti, girişimciliği ve gönüllü çalışmaları desteklemektedir. Kur'anı Kerim'de yer alan ayetlerden bu desteği yorumlamak mümkündür;

- "İyilik yapmayı kendine kazanç aracı edinme, yaptığın iyiliği başa kakma (Kur'an-ı Kerim, Müddesir:10)
- "Kalıcı şeref ve itibar arayan kişi iyi bilsin ki, şeref ve itibarın kaynağı Allah'tır. Allah'a sadece güzel sözler ulaşır, o sözleri ulaştıran ise güzel işlerdir(Kur'an-ı Kerim, Fatır: 10)."

Dolayısıyla ayet, girişimcilerin ticari faaliyetlerinde kalıcı bir itibar oluşturabilmeleri için kendilerinin yanı sıra topluma da fayda sağlayacak güzel işler yapmalarını tavsiye etmektedir. Allah katında diğer dinlerde de güzel işler yapılması teşvik edilmektedir. Hıristiyanlık yol rehberi olan İncil'de de aynı söylemlere rastlamak mümkündür (Bible, Philipians, 2:13):

- "Tanrı'nın yürekte gerçekleştirdiği lütf, içsel bir çalışmadır ve tamamen Tanrı'nın işidir: bu sayede insanlar Tanrı'nın eseri olurlar, iyi işler için yaratılmışlardır."

Toplumsal yapıda kültürel algının oluşmasında önemli rol oynayan dini inançlar da iyi ve güzel işleri desteklemektedir. Gönüllülük çalışmalarının da bu güzel işlerin yapılabilmesi için bir vesile olacağı düşünülmektedir.

Bir probleme farklı bir bakış açısı ve alternatif çözümler üretmek girişimcilik kavramının bir parçasıdır ve sadece üniversite dersleri ile öğrenmek yeterli değildir. Girişimci kültürünü bireyin yaşamı boyunca canlı tutabilmesinin bir yolu; eğitim sistemini inovasyon, yaratıcılık ve takım ruhunu canlı tutacak şekilde planlamaktan geçmektedir (Özkaşıkçı, 2013: 178). Gönüllülük çalışmaları dersinde potansiyel girişimciler üzerinde, girişimciliğin tüm bu yönlerinin pekiştirilmesi mümkün görülmektedir.

Neredeyse her bireyin bir girişimci olma potansiyeli bulunmaktadır. Nitekim The Collegiate Entrepreneurs Organization'ın kurucu ortaklarından Gerry Hills, “Eskiden öğrenciler üniversiteye gelir, beş on yıl sonra kendi işlerini kurmayı planlardı. Günümüzde ise öğrenciler fikir bulma ve iş kurmaya hazırlanmak için geliyorlar” diye ifade etmektedir (Scarborough, 2014: 17-18.). Dolayısıyla çalışmada üniversite eğitimi alan her öğrencinin aynı zamanda girişimci adayı, yani potansiyel girişimci adayı olma ihtimalleri göz önünde bulundurulmaktadır. Çünkü kamu ya da özel sektörde çalışan olma fırsatı bulamayan, ya da bu alanlarda çalışma fırsatı yakalamış ama tatmin olmamış, ya da doğrudan bir iş fikrini ticarileştirerek kendi işini kurmak isteyen öğrenciler için alternatif bir iş imkânı olan potansiyel girişimciler üzerine çalışma kurgulanmıştır.

Türkiye’de gönüllülük çalışmalarını temsil eden araştırmalar daha çok hayırseverlik ve bağışçılık alanında yer almaktadır. Çalışmalarda gönüllülüğün gençlik hizmetleri ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Türkiye’de gönüllülük literatürünün göze çarpan hususları arasında; gönüllülüğün “çağın normu” olarak görülmesi ve kalkınma, sivil toplum ve gönüllülüğü doğrudan ilişkilendirmesi gelmektedir (Başpınar, 2022: 210). Türkiye’de girişimcilik ve gönüllülük etkileşimini inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır.

Bu çalışma “Gönüllülük Çalışmaları” dersinin potansiyel girişimciler üzerinde nasıl bir etki bırakacağını incelemektedir. Bu amaçla öğrencilere yöneltilen araştırma sorusu: “Gönüllülük Çalışmaları dersinde gerçekleştirmiş oldukları etkinliklerle ilgili düşünce ve duygularınız nelerdir” nu cevaplamaları istenilmiştir. Cevaplar içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

2.Literatür

2.1.Sivil Toplum

Toplum, kadın, erkek ve çocuktan oluşan, devamlılık gösteren, birçok ortak amacı olan, örgütlü insan topluluğu olarak ifade edilmektedir (Coşkun, 2011: 16).

Sivil toplum kavramı Aristo ile başlayan ve modern toplumun doğal hukuk ile sürdürdüğü geleneğe kadar geçen süreçte, devletle aynı anlamda kullanılmıştır. Sözleşmeci düşünürler, kavramı işleyişi özel alandan farklı, sorumlulukları ve kuralları olan kamusal alan olarak şekillendirmektedir. Bu bağlamda sivil toplumda vücut bulan sosyal grupların; gereklilik durumunda resmi otoritenin politikalarını değiştirebilen, yeniden oluşturabilen ya da sınırlayabilen gücü temsil ettiğini söylemek mümkündür (Çaha, 1996: 20-21).

Sivil toplum esasında, eğitim kuruluşları, şirketler, çeşitli cemaatler ve gönüllü toplulukları içeren kurumların karmaşık bir bileşenidir. Sivil toplumun başarısı ise; bireylerin adetleri, alışkanlıkları ve ahlaki değerlerine dayanmaktadır. Günümüz koşullarında bir kısım bilim adamı; sosyal yapı içinde yer alan ekonomik kuruluşların varlığının dinamik ve sağlıklı bir sivil topluma dayandığını belirtmektedirler. (Kapu vd, 2012: 2).

Drucker, sivil toplum kuruluşları (STK) ya da kâr amacı gütmeyen kuruluşları; toplumda ve bireylerde bir değişim yaratmayı amaç edinen ve bu amaca ulaşmak için maddi bir beklentisi olmayan kuruluşlar olarak tanımlamaktadır (Drucker, 2006: 3). Toplumun ihtiyaçlarının büyük bölümü kuruluşlar tarafından karşılanır. İhtiyaçların tatmin edilmesinde çoğunlukla kâr amaçlı ticari kuruluşlar devreye girerken, eğitim, din, kültür, sosyal sorunlar, sağlık, belediye hizmetleri gibi ihtiyaçların da giderilmesi gerekmektedir. Bu hizmetlerin maliyetlerinin yüksek olması, kazancın yeterli olmaması nedeniyle özel sektör tarafından sunulmazlar (Doğaner, 36: 2004). Ayrıca devlet politikalarının etkinliğine rağmen, halkın tüm sosyal ihtiyaçlarını devletin karşılayamaması da STK'ların var olma nedenlerinden birisi olarak görülmektedir (İltter, 2016A: 198). Devletin toplumsal ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kalması ve toplumsal ihtiyaçları karşılama konusunda piyasaya duyulan güvensizliğin sürmesi, dikkatleri gönüllü emeğin sağlayabileceği katkıya çekmiştir (Wilson ve Janoski, 1995:137). Literatürde STK'lar, özel sektör ve kamu dışında üçüncü sektör olarak adlandırılmakta, akla gelebilen her alanda çalışmalar yapabilmekte ve en önemli kaynaklarını da gönüllüler oluşturmaktadır (Özmutaf ve Köstepen, 2018: 813). Dolayısıyla gönüllüler hayati bir ulusal kaynak olarak kabul edilmektedirler (Grossman and Furano, 1999: 199).

Toplumda sosyal barışı ve yardımlaşmayı sağlaması, çalışanlarının genellikle gönüllülerden oluşması, dolayısıyla kaliteli hizmet sunması, işletmelerin kârlı bulmadığı alanlara yatırım yapması, STK'ların topluma sunduğu önemli katkılar olarak görülmektedir (İnal, 2000:48). Kâr amacı gütmeyen bu kuruluşlar vizyon ve hedeflerini gerçekleştirmek için

gönüllülerine güvenmektedir (Camplin, 2009: 36). Geçmişten günümüze gönüllülük, bireylerin ve toplulukların yaşamlarında önemli bir değer olarak görülmektedir. Gönüllülük çalışmalarının yaygınlaşmasının toplumsal ilişkilerin güçlenmesinde de katkı sağladığı bilinmektedir (Şentürk, 2022: 6).

Diğer yandan STK'ların farklı savunmasız kesimlere ekonomik bağımsızlık kazandırma, bölgesel kalkınmaya katkı sağlama gibi amaçlarla girişimciliği destekleyerek girişimcilik ekosistemini de etkileyebileceği ifade edilmektedir (Marangoz, 2016: 24). Dolayısıyla STK çalışanları olarak da görülen gönüllüler ve girişimciler karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedirler.

2.2.Gönüllülük Çalışmaları

Gönüllülük, toplumdaki diğer bireyler için herhangi bir maddi çıkar gözetmeksizin yapılan faaliyetlerdir (Açar ve Özcan, 2022: 1141). Gönüllülük tam bir adanmışlık gerektirir ve çözüm odaklıdır. Gönüllüler bireysel ya da ekip olarak çalışmanın sorumluluğunu alabilirler, bireysel ve sosyal açıdan gelişime açıktırlar (Ege, 2011: 8). Toplumsal yapının güçlendirilmesinde gönüllü çalışmalar önemli rol oynamaktadır (Yönten Balaban ve Çoban İnce, 2015: 149). Günümüz toplumlarında gönüllülük kavramının önemi her geçen gün artmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve gençler de bu kavramın önemli aktörlerini oluşturmaktadırlar (İlter, 2023: 92).

Gönüllü çalışanlar, STK'larda kalite gelişimi için önemli bir faktör olarak görülmektedir (Gidron, 1978:18). Yine bazı gönüllü üyeler bu kuruluşlarda liderlik etmektedir. Çünkü gönüllülük esasına dayalı bir kuruluşun vizyonunu ve hedeflerini gerçekleştirmede başarılı olabilmesi için güçlü liderler geliştirmesi önem taşımaktadır. Mevcut liderler tarafından iyi bir rol modellik, tüm üyeleri daha aktif olmaya teşvik ederek,yeni gönüllülerin ve liderlerin ortaya çıkmasında etkili olabilecektir (Camplin, 2009: 42). Gönüllü çalışmalar liderlik özelliklerinin teşvik edilmesinin yanısıra, bireysel anlamda pek çok manevi deneyimler ve kazanımlar için de fırsatlar sunmaktadır.

Kocadere ve Seferoğlu (2013) araştırmalarında, “gönüllülük temel alınarak yürütülen “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersinin öğrencilerde kazanım olarak; gurur, mutluluk, huzur, topluma hizmet bilinci, sadece kendileri değil çevrelerini de bilinçlendirmeleri gerektiği farkındalığı oluştuğunu ifade etmişlerdir. Bu sayede dünyanın daha güzel bir hale gelebileceği, güç ya da mevki sahibi olmadan bu çalışmaların yapılabileceği ve bu çalışmalar sayesinde kendilerinin gelişmelerine de fırsat buldukları” sonucuna ulaşmışlardır.

İter (2023) araştırmasında, “Gönüllülük Çalışmaları” dersinin öğrencilerde gönüllülük konusunda pozitif bir algı geliştirdiğini ve öğrencilere istenilen kazanımları sağladığını ortaya koymuştur.

Gönüllülük içten gelen karşılık beklemeden yapılan davranıştır. Gönüllü davranıştan etkilenen her bir taraf manevi bir tatmin duyar ve şu kazanımları edinir (Sarı, 2020: iii);

- Sorunu çözen paylaşmayı,
- Sorunu çözülen; dayanışmayı,
- Sorunun çözümüne katkı veren paydaşlar ve kurum; büyük bir sevinci hisseder.

Thoits ve Hewitt çalışmalarında gönüllülüğün; bireysel anlamda başa çıkma kaynaklarını artırarak, fiziksel ve zihinsel sağlıkta iyileşmelere yol açan yaşam deneyimleri sunduğunu vurgulamışlardır (Thoits ve Hewitt, 2001: 128). Gönüllülük çalışmaları sadece ulusal sınırlar içinde yapılmamaktadır. Dolayısıyla elde edilen kazanımlar da çeşitlenerek artmaktadır.

İter çalışmasında AB Projesinin gönüllü öğretici ve öğrencilerin uluslararası hareketliliklerinde elde edilen kazanımların bazılarını şu şekilde sıralamaktadır; Ziyaret edilen ülkelerin sosyo kültürel yapıları incelenerek deneyimlenmiş, yeni bağlantılar ve arkadaşlıklar kurulmuş, yabancı dil öğrenimi ve ülkelerin vize, pasaport, giriş çıkış gibi işlemler sonucu özgüven vb. kişisel kazanımların elde edildiği görülmüştür. Ayrıca yapılan etkinlikler sosyal medyada ve basında paylaşılarak olumlu örneklerin tüm toplumda farkındalık oluşturulmasına çalışılmıştır (İter, 2016A: 197-198).

Her yıl çok sayıda gönüllü, pek çok alanda, gönüllülük çalışmalarına katılarak yer aldıkları kurumların başarısına da büyük katkılar sağlamaktadır (Fişne, 2022: 5).

2.3.Girişimci Toplum ve Potansiyel Girişimciler

En genel anlamda kâr amacıyla risk alan kişi girişimcidir. İçten içe dünyayı değiştirme arzusu girişimciyi motive etmektedir. Nitekim İslam dünyasından İbni Haldun; özellikle zenginleşmiş ve batmış ekonomileri incelemiş, bu durumun bir döngü olduğunu ancak ani olayların işleri tersine çevirdiğini ifade etmiştir. Bazı girişimlerde çok sayıda insanın yer alması gerekir. Bazı girişimler bireyleri bir araya toplayacak bir ideolojiye ya da bir politik düşünce birliğine ihtiyaç duyabilir. Dolayısıyla aslında girişimcilik bireysel değil bir takım oyunu olarak görülmektedir. Tarihe bakıldığında girişimciler gerekli koşullar sağlandığında dünyayı değiştirme konusunda

en fazla başarıya ulaşan kişilerdir. Amaca kilitlenmiş bireylerden oluşan bir takım “girişimcilik enerjisini” kullanarak dünyayı değiştirecek etki yaratabilir (Ergen, 2014: 35-36). Keith Davis ve Robert Blomstrom’un “girişimcilik kültürünün oluşmasını sağlayan değerler” hiyerarşisi; “teknik, ekonomik, sosyal, psikolojik, politik, estetik, etik ve moral değerler” (Çelik ve Akgemci, 2010: 30-31) bütünü ile girişimcilerin “girişimcilik enerjisinin” oluşturacağı sinerjinin, dünyayı değiştirmesi mümkün görülmektedir.

Girişimci yeni bir iş fikri yaratma enerjisine sahiptir. Girişimciyi, yeni cepheler arayışında olan öncü birliklerin çağdaş karşılığı olarak görmek mümkündür. Başarı ihtimalinin çok az olduğu durumlarda bile girişimciler risk alır. Başarıyı elde ettiklerinde insanlara işler ve gelirler yaratırlar (Kotler, 2018: 45-46).

Girişimci ekonomilerde karşılaşılan sorunlar çözülebilir. Ülkelerin ihtiyacı olan; girişimciliğin ve inovasyonun sıradan, sürdürülebilir ve istikrarlı olduğu girişimci bir toplum yapısına sahip olmaktır. Bireyler girişimci bir toplumda sürekli öğrenme ve yeniden öğrenme ihtiyacını bir fırsat olarak değerlendirmek zorundadır (Drucker, 2017: 295-304).

Günümüz iş dünyası hobileri olan, dünyası geniş, ufku açık gençlere öncelik tanımaktadır. Gönüllülük çalışmalarında görev almamış, doğayı, insanları ve hayvanları sevmeyen gençleri değil, bencillikten uzak, sevgi dolu gençleri tercih etmektedirler(Aydınoğlu, 2021: 79). Günümüz iş dünyası bu özellikleri taşıyan potansiyel girişimcilerin başarılı olacağı kanaatini taşımaktadır.

Ve yine girişimciler işletmelerinin başarılı olmasının yanı sıra pek çok yerde, bölgenin başarısına da damgalarını vururlar. Bu nedenle ülkelerin ekonomik gelişmelerinin sağlanmasında girişimcilik potansiyeline sahip bireylerin ekonomik alana çıkarılması oldukça önemlidir (Kapu vd, 2012: 4). Girişimciler toplum ya da sosyal yaşam organizmasının kök hücreleri arasında yer almaktadır. Toplumun huzuru, sağlığı, refahı, gelir dağılımının iyileşmesi ve istihdamın artması bu hücrelerin kalkınması ve korunması ile mümkündür (Marangoz, 2016: 4). Günümüz işletmeleri maksimum kâr sağlamanın yanı sıra tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını gidermeyi hedeflemektedirler. İşletmeler bu hedefler ile yol alırken, girişimciler de içinde buldukları sosyal çevreyi değerlendirmektedirler (Çelik ve Akgemci, 2010: 26). Girişimcilerin buldukları bölgede ekonomik gelişmeyi sağladıkları görülmektedir. Ancak diğer yandan, sosyal anlamda toplumun yararına olacak gönüllü çalışmaları da destekleme arzusuna sahip olmaları beklenmektedir. Bu çalışmada potansiyel girişimci adaylarının gönüllülük

çalışmaları dersinden kazanımları ve gönüllülük eğilimleri üzerine bir değerlendirme yapılmaktadır.

3.Araştırmanın Yöntemi

Ders kapsamında öğrencilere Sivil Toplum Kuruluşları (STK), STK'ların en önemli kaynakları olan gönüllüler ve gönüllülük çalışmaları ile ilgili kavramlar, bilgiler aktarılmıştır. Konunun önemini açıklayan Türkiye'den, yurt dışından çeşitli çalışmalar ve Avrupa Birliği Gönüllülük Projeleri örnek olarak incelenmiştir. Dersle gönüllülük çalışmaları ile ilgili olarak farklı haftalarda; Afyonkarahisar İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürü, Afyonkarahisar Barosu Kadın ve Çocuk Hakları ve de Hayvan Hakları Komisyon Üyeleri davet edilmiştir. Misafirler öğrencilere gönüllülük ve gönüllü çalışmalar üzerine bilgiler vererek, kendi deneyimlerini ve uygulamalarını aktarmışlardır. Dersi alan öğrenciler ile Afyonkarahisar Gençlik Merkezi ziyaret edilerek, Merkezin Gençlik Liderleri tarafından öğrencilere merkez ve faaliyetleri tanıtılmıştır. Sonraki günlerde merkezin gönüllülük çalışmalarında isteyen öğrenciler de aktif rol almışlardır. Derslerde öğrencilerle birlikte “Hangi konularda gönüllülük çalışmaları yapılabilir?” üzerine beyin fırtınası ve tartışma ortamı oluşturulmuştur. Derslerdeki tüm bu bilgilendirme ve araştırma süreçlerinden sonra öğrenciler kendi belirlemiş oldukları gönüllülük çalışmalarını, bireysel yada dersi alan ya da almayan istedikleri kişilerle grup oluşturarak ve ilgili kurumlarla izin alınması için gerekli yazışmaları yaparak gerçekleştirmişlerdir. Öğrencilerin gerçekleştirmiş olduğu gönüllülük çalışmaları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Gönüllülük Çalışmaları Dersi Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinlikler

Etkinliğin Adı	Etkinlik Ekibi	İşbirliği Yapılan Kişi/ Kurum	Etkinliğin Amacı
İyilik Yap İyilik Bul	1 Kişi	Bireysel	Yardıma ihtiyacı olan insanları belirlemek, hayatlarına umut ışığı olabilmek.
El-Ver	1 Kişi	Bireysel	Küresel ısınmaya dikkat çekme, çevreyi, doğayı, hayvanları korumak.
Kitap Destek	1 Kişi	Dersi Almayan Farklı Şehirlerdeki Arkadaşlar ile Grup Çalışması	Kullanılmayan kitapların ihtiyacı olan okullara iletilmesi.
Farkındalığa Yolculuk	2 Kişi	Bireysel	Özel bireyleri topluma kazandırma, aramızda daha rahat yer alabilmeleri için yaşamlarını gözlemleme.
Gönüllü Adımlar Güzel Yarınlar	6 Kişi	Erenler İlköğretim Okulu	Gelecek nesillere gönüllülüğü ve sokak hayvanlarının yaşam hakkına saygıyı aşılamak.
Gönüllü Ol Gönüllü Kal	5 Kişi	Toplum Gönüllüleri Vakfı	Hayvan Haklarından, engelli farkındalığına, sürdürülebilir yaşama bir çok temada gönüllü olmak.
Zorunluluk Değil Gönüllülük	2 Kişi	Afyonkarahisar Belediyesi	Hayata tutunmaya çalışan insanların yaşamlarını kolaylaştırmak adına yemek dağıtım hizmeti.
Gönüllülüğe Yatırım	5 Kişi	Afyon Gençlik Merkezi	İlkokul öğrencilerine gönüllülüğü ve iyi insan olmayı anlatmak.
Kıyafet Yardımı	2 Kişi	Dost Eller Mağazası	Giyilmeyen kıyafetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması.
Bir Nefes	1 Kişi	Bireysel	Özel gereksinimli çocuklara sahip ailelere nefes olmak.
Kızılay Gönüllüsü	1 Kişi	Kızılay	İhtiyaç duyulan her alanda gönüllülük eğitimi almak.
Dokunarak Yaşıyorum	1 Kişi	Altı Nokta Körler Derneği	Engelinin olmasının yaşamaya engel olmadığı öğretmek.
Doğa İnsansız Olabilir Ama Ters Olamaz	1 Kişi	Bireysel	Doğayı sevmeyi öğretmek, geleceğe yeşil bırakmak.
Siz Okulu Bitirin	1 Kişi	Bireysel	Veren el ile alan el arasında köprü olmak.

Nitel bir çalışma yapılmıştır. Öğrencilerin etkinlik raporlarında yer alan bilgilere içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizi nitel araştırma yöntemi içinde yer almakta; ölçülebilir, nesnel, doğrulanabilir verilere ulaşabilmek için evrak, metin, doküman gibi farklı materyali belirli kurallar dahilinde analiz etmeyi amaçlayan bir tekniktir (Metin ve Ünal, 2022: 273). İçerik analizi ile veriler tanımlanarak, verilerin içinde gizli olarak tanımlanabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır. Birbirine benzeyen veriler; belirli temalar ve kavramlar bu amaçla bir araya getirilir, düzenlenerek, okuyucunun anlayabileceği bir biçimde yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Nitel çalışmada araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu gibi ve mümkün olduğunca tarafsız gözlemesi geçerlik anlamına gelmektedir. Güvenirliği belirleyen önemli bir unsur geçerlik olarak görülmektedir. Bir araştırmada toplanan veriler geçerli ise aynı türden başka bir araştırma aynı olmasa da benzer verilere ulaşma ihtimali yüksektir. Bu nedenle nitel çalışmada geçerlik, güvenilirlik kavramına göre daha öncelikli olmaktadır. Gözlem yoluyla doğrudan, olayın yaşandığı doğal ortamda veri toplama, uzun sürede veri toplama, yüz yüze görüşme yoluyla ayrıntılı veri toplama, araştırma alanına olan yakınlık nitel araştırmada geçerliği oluşturmayı sağlayan önemli unsurlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 269-270). Yapılan çalışmada geçerlilik için araştırmanın, dersi veren Hoca tarafından yapılmış olması önemlidir. Ayrıca elde edilen temaların ve kodlarının bulunduğu şema ile ilgili uzmandan görüş alınarak şema son haline ulaşmıştır. Kodlama şemasının güvenirliliği için iki farklı uzmana 4'er öğrencinin verileri ve kodlama şemaları verilerek kodlamaları istenilmiştir. Yapılan kodlamaların tutarlılığı şemanın güvenirliliği göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Çalışmada “Gönüllülük Çalışmaları” dersinin, geleceğin potansiyel girişimci adayı öğrencileri üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Gönüllülük çalışmaları dersinde yapılan etkinliklerin potansiyel girişimci adayı olan öğrencilerde gönüllülük bilinci sağlayacağı düşüncesinden hareketle, çalışmanın modeli Şekil 1’de sunulmaktadır.

Şekil 2. Araştırmanın Modeli

Öğrencilerden ders kapsamında yapmış oldukları etkinliklerle ilgili “Etkinlik Raporu” istenilmiştir. Raporda potansiyel girişimci adayı olan öğrencilere “Gönüllülük Çalışmaları dersinde gerçekleştirmiş olduğunuz etkinliklerle ilgili düşünce ve duygularınız nelerdir” sorusu yöneltilmiştir. Bu

soru çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Soruya verilen cevaplar veri olarak kullanılmıştır.

3.1.Evren - Örneklem

Araştırmanın katılımcılarını seçmeli bir ders olan “Gönüllülük Çalışmaları” dersini alan, 2022 yılı güz dönemi Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi Uluslararası Ticaret ve Finans Bölümü’nde okuyan 39 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Dersi seçen 39 öğrenciden 2’si devamsız ve 7 tanesi de dönem içerisinde herhangi bir gönüllülük etkinliğine dahil olmamış, toplamda dersi seçen 30 öğrenci bireysel ya da grup olarak gönüllülük etkinliğine katılmıştır. Bu gönüllülük etkinliklerine katılan 30 öğrenciden bazıları birden fazla etkinlikte yer almışlardır. Araştırma bu 30 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

3.2.Veri Toplama Araçları

Çalışmada derse kayıtlı 39 öğrencinin etkinlikleri sonucu oluşturdukları etkinlik raporu değerlendirilerek yorumlanmıştır. Nitel bir çalışmadır. Çalışma “Gönüllülük Çalışmaları” dersine kayıtlı 39 üniversite 4. Sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Dersi seçen 39 öğrenciden 2’si devamsız ve 7 tanesi de dönem içerisinde herhangi bir gönüllülük etkinliğine dahil olmamış, toplamda dersi seçen 30 öğrenci bireysel ya da grup olarak gönüllülük etkinliğine katılmıştır. Araştırma bu gönüllülük etkinliklerine katılan 30 öğrenci verileri ile gerçekleştirilmiştir. Veriler Aralık 2022 tarihinde elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan veriler 01-31.12.2022 tarihleri arasında elde edilmiştir. Yapılan araştırma için 29.11.2022 tarihinde 2022/336 karar ve 143332 sayı ile T.C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan gerekli onay alınmıştır.

3.3.Verilerin Analizi

Öğrencilerin gerçek isimleri değil, araştırma etiği gereği kod adları girilmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar kodlanmış ve cevapların bazıları doğrudan alıntılarla bulgular bölümünde yer almıştır. Bulgularda yer alan veriler tartışma ve sonuç bölümünde yorumlanarak ifade edilmiştir.

3.4.Bulgular

Etkinlik raporundan elde edilen veriler incelenmiştir. İnceleme sonucu öğrencilerin ifadelerinde sekiz tane temanın ağırlık kazandığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu temalar ve kaç öğrencinin cevaplarında bu temanın yer aldığı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Potansiyel Girişimci Adayı Olan Öğrencilerin Etkinliklerle İlgili Duygu Ve Düşüncelerinin Dağılımı

Potansiyel Girişimci Adayı Olan Öğrencilerin Etkinliklerle İlgili Duygu Ve Düşüncelerinden Elde Edilen Kazanımların Oluşturduğu Temalar (Toplam 30 öğrenci)	Öğrenci Sayısı
1. Mutluluk, huzur, gurur ve manevi zenginlik hissi kazanımı	25
2. Çevresinin gönüllülük bilinci kazanımı ve bu bilincin sürdürülebilir olmasına katkı kazanımı	17
3. Yeni çevre ve insanlar, yeni hobiler, sosyalleşme, grup çalışması, dostluk, güzel anılar kazanımı	12
4. Karşılık beklemeden iyilik yapma, iyiliğin güzelliği ve sürdürülebilirliğinin algısının kazanımı	13
5. Bireysel gelişime katkı, deneyim, cesaret, özgüven, sorumluluk alma, iletişim kurma kazanımı	14
6. Empati, şükretme, hoşgörü, gelecek nesilden umudu olma duygularının kazanımı	16
7. Çevreyi gözlem, çevreye daha duyarlı olma, yeni farkındalıklar kazanımı	9
8. Yardımlaşma, birlik beraberlik, yaşamlara umut olma ve kolaylaştırma isteği kazanımı	5

Araştırmaya katılan 30 Potansiyel Girişimci Adayı olan öğrencinin etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerinden elde edilen kazanımların oluşturduğu temalarla ilgili cevaplarından alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Tema 1 Mutluluk, huzur, gurur ve manevi zenginlik hissi kazanımı

Katılımcı 1 “İçim huzur doluyor, mutlu oluyorum. Hep işim rast gidiyor. İyilik yapıp iyilik buluyorum ve çevremi de yönlendiriyorum.”

Katılımcı 5 “Özel çocukların saf ve masum sevgisi her insanda kolay bulunan bir özellik değildi. Onlarla birlikte olmak, içimde bir şeylerin yerleştiğini hissettirdi. Onların mutlu olması beni de mutlu etmişti.”

Katılımcı 6 “Sadece yardım ettiğimiz insan ve hayvanlar değil biz de mutlu olduk. İyiliğin güzelliğini hatırlattı.”

Katılımcı 9 “Hocamız ikinci hafta dersimizde gönüllülüğün insanı mutlu ettiğini söylemişti, ne demek istediğini şimdi daha iyi anlıyorum. Para olmadan mutluluk olmaz lafına da artık inanmıyorum. Bir canı mutlu edince mutlu oluyoruz.”

Katılımcı 30 “Hiç bir maddi beklenti olmadan manevi mutluluk, yapılan iyiliklerin karşılığı olarak mutluluğu kazandım.”

Tema 2 Çevresinin gönüllülük bilinci kazanımı ve bu bilincin sürdürülebilir olmasına katkı kazanımı

Katılımcı 10 “Ara tatilde köye gittiğimde bile küçük kardeşlerimize anlatacağım, bilinçlendirmeye çalışacağım.”

Katılımcı 12 “Gelecek nesillere ışık olmak için gönüllülüğü aşılayacağım. Çünkü bir toplum bilinçli, hoşgörülü ve sorumluluk sahibi olursa; o toplumda kavga ve tartışma olmaz. Sadece insanlar değil, hayvanlar da mutlu olur.”

Katılımcı 21 “Gönüllülük çalışmaları sadece bir ders ve ödev için değil, sürekli ve düzenli yapılmalı.”

Katılımcı 27 “Bütün bireylerin kısa bir dönem dahi olsa mutlaka gönüllülük çalışmalarına katılmaları gerektiğini düşünüyorum.”

Katılımcı 29 “Artık herkes tarafından bilinir ki 8. Kıta var dünyada, sadece çöplerden oluşan. Güzel doğayı iki günlük eğlence için pis bırakıp gider olduk. Son yıllarda orman yangınlarının bir diğer sebebi de bu şekilde bizim sorumsuzluğumuz. Bu dünya hepimize emanet ve sahip çıkmalıyız. Etkinliğimizi dinleyince arkadaşlarım da bizim etkinliklerimize katılmak istediler.”

Tema 3 Yeni çevre ve insanlar, yeni hobiler, sosyalleşme, grup çalışması, dostluk, güzel anılar kazanımı

Katılımcı 2 “Görüştüğüm, görüşmediğim arkadaşlarım ile beraberliğe vesile oldu. Sosyal çevrem oldukça geniş, onları da etkinliğime dahil etmek için iletişime geçtim. Hocamızın sağladığı bakış açısı ve kazandırdığı sorumluluk bilinci için ayrıca teşekkür ederim.”

Katılımcı 11 “Ben ve grup arkadaşlarım çocukluğumuza döndük. Çocuklarla güldük, oyunlar oynadık, yaşımızı ve dışarıdaki dünyayı unutmuştuk. O havaya sadece sevgi ve masumiyet hakimdi.”

Katılımcı 19 “Karşılık olmadan da insan hayatında birşeyler yapabirmiş. Üniversite bittiğinde hiç unutmayacağım en güzel, en garip ve en iyi etkinliğimiz olmuştu. Teşekkür ederim.”

Katılımcı 25 “Daha önce böyle bir çalışma yapmadım. Ortak bir çalışmada da bulunmadım. Gönüllülüğün para karşılığı olmadan, herhangi bir karşılık beklemeden yapıldığını öğrendim.”

Katılımcı 27 “Asosyal yapım gereği bireysel olarak gönüllülük çalışmaları yapıyordum lakin grup şeklindeki bir etkinliğe ilk defa katıldım. Bir süre geçtikten sonra kendimi etkinlikte sorumluluk alırken ve diğer insanlarla devamlı iletişim halinde buldum.”

Tema 4 Karşılık beklemeden iyilik yapma, iyiliğin güzelliği ve sürdürülebilirliğinin algısının kazanımı

Katılımcı 7 “İyiliğin, yardım etmenin, karşısındaki insanı mutlu etmenin hiç de zor olmadığını anladım”

Katılımcı 16 “İyiliği, empati yapmayı ve gülümsemeyi hiçbir zaman bırakmamamız lazım, bunu anladım. Hayatımda artık daha hızlı düşünceli ve daha çok iyimser biri olacağım.”

Katılımcı 22 “İyiliğin küçük yaşta anlatılıp aşılması gerekiyor.”

Katılımcı 26 “İnsan başka bir canlıya, doğaya, ihtiyaç sahibi birine el uzatabildiğinde yaşadığını hissediyor.”

Tema 5 Bireysel gelişime katkı, deneyim, cesaret, özgüven, sorumluluk alma, iletişim kurma kazanımı

Katılımcı 3 “Edindiğim tecrübe, dostluklar için memnunum. Huzur, gurur ve sorumluluk duygularını derinden hissetmeme vesile oldu.”

Katılımcı 8 “Bana bir çok şey öğretti ve hayatıma yeni tecrübeler kattı. Öncelikle Hoca’mızın davet ettiği misafirler olaylara başka pencereden bakmamı sağladı. Gençlik Merkezi ziyaretimiz gönüllüğün bambaşka bir seviye olduğunu gösterdi.”

Katılımcı 9 “Bu dersi dersi veren Hoca’mı çok sevdiğim için almıştım. Dersin bu kadar çok şey katacağını tahmin edemezdim. Sık sık patili dostlarımızı beslediğim için artık onlardan korkmuyorum, hatta bazen konuşuyorum. Hoca’mıza kattıkları için çok teşekkür ederim.

Katılımcı 12 “Eskiden topluluk içinde söz hakkı almaya korkar çekinirken şimdi özgüvenim yerine geldi. Söz hakkı alıyorum, düşüncemi belirtiyorum.”

Katılımcı 20 “Toplum için, dinimiz için sorumluluklarımı yeniden hatırladım”

Tema 6 Empati, şükretme, hoşgörü, gelecek nesilden umudu olma duygularının kazanımı

Katılımcı 6 “Okuldaki çocuklar o kadar hayırsever ve temiz kalpli ki hepimiz çok şaşırdık. Anladım ki asıl gönüllülüğü öğrenmesi gereken çocuklar değil biziz.”

Katılımcı 15 “Arkadaşlarıyla beraber insanlara iyilik yapma bakış açısı harika birşey, insan kendisiyle gurur duymaya başlıyor ve şükretme kavramını daha net anlamaya, algılamaya ve uygulamaya başlıyor.”

Katılımcı 17 “Bu yaşananları görmek bana hayatı ve yaşam biçimimizi sorgulattı. Çünkü yarın başımıza ne geleceğini bilmediğimizden ben de bu durumda kalabilirdim. Ama bunu şimdiye kadar görmezden gelip, yapılması gereken duyarlılığı yapmamışım. Bundan sonra daha çok özen gösteriyor ve dikkatimi artırıyorum. Bunları görmeme, yaşamama ve bende birşeylerin değişmesine vesile olan Berfu Hoca’ma teşekkür ediyorum.”

Katılımcı 26 “Bizde olana karşı farkındalık ve şükür edebilmek. Karnımız tokken bilmiyoruz, düşünmüyoruz aç insanların, canlılarında olabileceğini; israf edebiliyoruz, umursamıyoruz ama ne zaman ki bir gönüllülük faaliyetinde o ekmeğe muhtaç canlar görüyoruz. O zaman anlıyoruz aslında ne kadar şanslı olduğumuzu. Ve elimizde olanı elimizden geldiğince paylaşmamız gerektiğini. Önceden ben ne yapabilirim ki diye düşünürken, şimdi başka neler yapabilirim diye düşünüyorum”

Katılımcı 28 “81 ilde yapılan deprem tatbikatında bulundum. Hiç o kadar derinden hissetmemiştim. Deprem oluyormuş gibi yaşamak bile insanı çaresiz hissettiriyor.”

Tema 7 Çevreyi gözlem, çevreye daha duyarlı olma, yeni farkındalıklar kazanımı

Katılımcı 4 “Etkinliğimizde özel bireyleri seçmiştik. Empati kurma, gözlem yapma gibi kazanımlar elde edeceğimi düşünmüştüm. Ancak beklentimin üzerinde yeni farkındalıklar kazandım.”

Katılımcı 26 “Çevremizi, dünyamızı önemsemeliyiz. Dünya üzerinde hayvan-doğa-insan elvermezse dünyanın sonu uzakta olmaz.”

Katılımcı 13 “İnsanlığa, Türkiye’ye, dünyamıza ne kattığımızın önemli olduğunu anladım. Düşünce yapımı değiştiren Hoca’mıza çok teşekkür ederim.”

Katılımcı 17 “İnsanların çektikleri zorlukları gözlemledim, yaşadıkları yerleri gördüm. Kimsenin girmek yada önünden bile geçmek istemediği virane yerlere girip çıktık. İnsanlara yardım ederken, gözlerindeki o pırıltıyı görmek bile sevindirdi. İnsan, hayvan ayırt etmeden yardım edeceğim.”

Katılımcı 28 “Görme engellilerin nelere ihtiyaç duyduğu ve bu ihtiyaçların nasıl karşılanabildiğini gözlemledim. Çünkü, görme engeli sadece doğuştan gelen bir durum değil, bir gün başımıza gelirse nasıl hayata tutunmamız gerektiği üzerine bir farkındalığım oldu.”

Tema 8 Yardımlaşma, birlik beraberlik, yaşamlara umut olma ve kolaylaştırma isteği kazanımı

Katılımcı 2 “İnsanlara yardım etme içgüdüsünü önemli bir seviyeye çıkarıyor.”

Katılımcı 14 “Birbirimizden çok farklı düşünce yapısına sahip olmamıza rağmen, aynı amaç için birarada olup benzer ve faydalı gönüllülük çalışması fikirleri konusunda aynı düşünmek beni çok şaşırtmıştı.”

Katılımcı 23 “Bana daha yardımsever, sevgi dolu ve karşılıksız güzel şeyleri yapma farkındalığı oluşturdu. Ayrıca Gençlik Merkezi gönüllüsü olarak TV programı çekimine katıldık. Gitar çaldım.”

Katılımcı 24 “Her yardımın para ile olmayacağını ve yardımlaşmanın çok gerekli olduğunu bir kez daha farkına vardım.”

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Gönüllülük Çalışmaları Dersi'nin Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından önerilerek Üniversitelerde müfredata alındığı 2020-2021 Güz Döneminde, Dünya geneline yayılan ve Türkiye'de ilk vakanın Sağlık Bakanlığı tarafından 11 Mart 2020 tarihinde açıklandığı bir pandemi süreci de yaşanmaktaydı. Bu araştırmanın yapıldığı süreçte de Türkiye'de on bir il ve pek çok komşu ülkede hissedilen 6 Şubat 2023 depremlerinin yaşanması, gönüllülük çalışmalarının ders olarak üniversitelerde müfredata alınmasının önemini fazlasıyla hissettirmiştir. Bu dersin potansiyel girişimci adayları olan öğrencilerin her an yaşanabilecek salgın hastalık, deprem, yangın vb. doğal afetlere her an için hazırlıklı olmaları ve proaktif bir bakış açısı ile sorunlara çözüm üreten yaklaşım geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Geleceğin potansiyel girişimci adayları olan öğrencilerin bu dersi alarak, gönüllülük çalışmalarında bulunmaları, gelecekte iş dünyasında yer aldıklarında edinmiş oldukları kazanımları yaşamlarına yansıtabilmeleri; gerek iş dünyası gerekse toplum için büyük önem arz etmektedir.

Öğrencilerin araştırma sorusuna vermiş oldukları cevaplar ve bu cevaplar yoluyla iletmek istedikleri mesajlar incelendiğinde, “Gönüllülük Çalışmaları Dersi”nden beklentilerinin üzerinde kazanımlar elde ettiklerini ortaya koymaktadır. Potansiyel girişimci adayları olan öğrencilerin etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerinde sekiz temanın etkili olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan 30 öğrencinin etkinlik raporlarının 25'inde mutluluk, huzur, gurur ve manevi zenginlik hissi kazanımı, 17'sinde çevresinin gönüllülük bilinci kazanımı ve bu bilincin sürdürülebilir olmasına katkı kazanımı, 16'sında empati, şükretme, hoşgörü, gelecek nesilden umudu olma duygularının kazanımı, 14'ünde bireysel gelişime katkı, deneyim, cesaret, özgüven, sorumluluk alma, iletişim kurma kazanımı, 13'ünde karşılıklı beklemeden iyilik yapma, iyiliğin güzelliği ve sürdürülebilirliğinin algısının

kazanımı, 12'sinde yeni çevre ve insanlar, yeni hobiler, sosyalleşme, grup çalışması, dostluk, güzel anılar kazanımı, 9'unda çevreyi gözlem, çevreye daha duyarlı olma, yeni farkındalıklar kazanımı ve 5'inde yardımlaşma, birlik beraberlik, yaşamlara umut olma ve kolaylaştırma isteği kazanımı ile ilgili duygu ve düşüncelerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçların daha önce yapılmış çalışmaların verileri ile örtüştüğünü söylemek mümkündür.

İlter (2023) çalışmasında “Gönüllülük Çalışmaları” dersinin, öğrencilerde istenilen kazanımları sağladığı ve gönüllülük algısına olumlu bir bakış geliştirdiğini ortaya koymuştur. Potansiyel girişimci adayı öğrenciler ile yapılan çalışmamızda da gönüllülük bilinci kazanımı sağlandığı görülmektedir. Kundoğlu ve Akbaş (2022) çalışmalarında öğretmenlerin iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunların çözümünde, gönüllülük faaliyetlerinden edindikleri kazanımların önemli bir yöntem olduğunu ve aynı zamanda bu faaliyetlerin mesleki sorumlulukları olarak değerlendirilen sosyal sorumluluk çalışmalarına ve toplumsal duyarlılıklarına önemli katkılar sağlayacağını belirtmişlerdir. Cengiz(2021), çalışması kapsamındaki katılımcıların gönüllülüğe karşı istekli ve olumlu yaklaştıklarını belirtmektedir. Gerek Kundoğlu ve Akbaş (2022), gerekse Cengiz (2021)'in çalışmalarında görüldüğü gibi çalışmamızda da öğrencilerin gönüllülük faaliyetlerinden edinmiş oldukları kazanımlarını, girişimcilik yolculuklarında toplumsal duyarlılıklarına yansıtan sosyal sorumluluk projeleri ile destekleyecekleri algısı oluşmuştur. Açar ve Özcan (2022) ise çalışmalarında sosyal girişimcilik eğilimleri ve gönüllülük motivasyonları arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Çalışmamızda ekonomik ve sosyal girişimcilik ayrımı yapılmamıştır. Ancak mezun her öğrencinin bir girişimci olabileceği kurgulanmıştır.

Büyük vd. (2016) çalışmalarında gönüllü hizmet sağlamaya yönelik motivasyonları; etkili iletişim, amaçlı özgecilik, karşılık bekleme, bireysel tatmin, gösteriş, dini değerler, , geri ödeme, , kariyer sağlama, , kişisel gelişim, sosyalleşme, sosyal statü, toplumsal fayda, özgecilik (diğerkâmlık) olarak belirlemişlerdir. Bu çalışmada ise katılımcıların gönüllülük etkinlikleri sonrası kazanımlarında; geri ödeme, gösteriş, kariyer sağlama, karşılık bekleme ve sosyal statü gibi beklenti içinde olmadıkları görülmektedir. Çalışmamızın bulguları bu noktada farklılık göstermektedir.

Öğrenciler yapmış oldukları etkinlikler sayesinde hem kendileri mutlu olmuş, hem de etkileşimde buldukları taraflar mutlu olmuşlardır. Aynı zamanda öğrenciler birlik, beraberlik, paylaşma, yardımlaşma, dayanışma, şükretme, cesaret, özgüven, farkındalık, çevreye ve sorunlara duyarlı olma,

takım çalışması, karşılıksız iyilik yapma gibi pek çok kazanım elde ederek bireysel gelişimlerini pek çok alanda sürdürmüşlerdir. Bu ders potansiyel girişimci adaylarına, girişimciliğin yanı sıra 21.yy potansiyel meslekleri neler olabilir algısı da oluşturmuştur. Öğrenciler sadece yapmış oldukları gönüllülük çalışmaları ile kendilerini sınırlamamış, bu etkinliklerin uzantıları neler olabilir, daha başka çevreye nasıl faydalı olabilirim düşüncesi ile çağın gerekliliğini yakalama adına, interdisipliner davranış geliştirme kazanımları edinmişlerdir. Başka yaşamlara dokunma, kendi yaşamları ile kıyaslama ve şükretme duygusu kazanmışlardır. Bu kazanımlar aslında en önemli farkındalıklar arasında yer almaktadır. Doğa, insan ve hayvan yaşam dengesini; ekosistemin dengede kalmasının gönüllülük çalışmaları ve hatta sürdürülebilir gönüllülük çalışmaları ile desteklenebilir olacağını gözlemlemişlerdir. Ve elde etmiş oldukları tüm bu kazanımları, yaşamları boyunca çevreleriyle paylaşmaları gerekliliğini ifade etmişlerdir. Bu çalışma sürdürülürken yaşanan 6 Şubat depremlerinde dersi alan ve etkinlik yapan, gönüllülüğün tadını aldığı ifadelerinden anlaşılan bir öğrencinin göçük altında kaldığının öğrenilmesi derinden sarsmıştır.

Üniversitelerde teknoparklar vasıtasıyla, iş adamlarının, öğrencilerin, öğretim elemanlarının buluşması sağlanarak öğrencilerin girişimci olma yolunda yürüyebilmelerine için ışık tutulmaktadır. Benzer bir algıyla gönüllülük çalışmaları dersi de üniversitelerin, iş adamlarının yanı sıra Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile de işbirliği yapmaları gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Bu sayede öğrenciler girişimciliğin maddi kazanımlarının yanı sıra manevi kazanımlar da elde ederek, hem iş dünyasına, hem de çevrelerinde yaşanabilecek sorunlara çözüm odaklı, gönüllü bireyler olarak katkı sağlayabileceklerdir. Ayrıca Gönüllülük Çalışmaları dersini veren Hoca'nın da, gönüllülük çalışmalarında deneyimli ve örnek bir profile sahip olmasının da bu kazanımların elde edilmesinde etkili olacağı kanaati taşınmaktadır. Arkün ve Seferoğlu (2010)'nun çalışmalarında, dersi veren öğretim elemanının topluma hizmet konusunda deneyimli ve gönüllü olmasının dersin işlenişine olumlu katkısının olduğunu vurgulamaları, bu kanaati desteklemektedir.

Özmutaf ve Köstepen (2018) çalışmalarında Türkiye STK'ları kapsamında gönüllülükle ilgili süreçlerde ilgi, bilinç, sahiplenme ve geliştirme çabasının düşük seviyede olduğunu belirlemişlerdir. Oysa araştırmamız, üniversite öğrencilerinin gönüllülük çalışmalarını sahiplendiklerini, yaşam boyu sürdürülebilir gönüllülük algısı geliştirdiklerini, bilinçli ve konuya ilgili olduklarını ortaya koymaktadır.

Türkoğlu (2021) çalışmasında Türkiye’de gönüllü insan kaynağının yetersizliğini vurgulamaktadır. Üniversite müfredatına alınan “Gönüllülük Çalışmaları” dersinin ve bu dersi alan öğrencilerin Türkiye’de gönüllü insan kaynağına da katkı sağlayacağını söylemek çalışmamızın sonuçlarına bakıldığında mümkündür.

Balpmar (2022), gönüllülük üzerine Türkiye’deki alanyazının genelde STK gönüllülerinin gönüllülük algısını, eğilimini ve deneyimini araştırdığını ifade etmiştir. Yazar çalışmasında Türkiye’de her ne kadar gönüllülük ile ilgili çalışmaların 20-30 yıllık geçmişi olmasına rağmen toplumun geniş kesimlerinde gönüllülüğe ilişkin eğitimlerin, algıların, deneyim ve tutumlarını konu alan çalışma sayısının sınırlı olduğunu belirtmektedir.

Dolayısıyla “Gönüllülük Çalışmaları” dersinin öğrenciler üzerinde nasıl bir etki bırakacağına dair sınırlı sayıda çalışma vardır. Özellikle Potansiyel Girişimci aday öğrenciler ile ilgili çalışmaya rastlanılmamıştır. Üniversite eğitimi alan her öğrencinin aynı zamanda girişimci aday, yani potansiyel girişimci olarak düşünülmesi çalışmayı önemli kılmaktadır. Aslında bu noktada girişimcilik kültürü ve gönüllülük çalışmalarının etkileşiminin; Türk kültürümüzde yer alan Ahi’lik yapılanmasında görüldüğü gibi ticari ve sosyal yaşamı olumlu yönde etkileyebileceğini söylemek mümkündür.

Bu anlamda çalışmanın literatüre ve gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda Gönüllülük Çalışmaları dersi müfredatında yer alan üniversitelerde, öğrencilerin ders kazanımları ile ilgili karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Aynı üniversitede birbirini izleyen yıllarda dersi alan öğrencilerin kazanımları izlenerek farklı çalışmaların yapılması da mümkündür.

Kaynakça

- Açar, E. ve Özcan, N. (2022). Gönüllülük Motivasyonları ile Sosyal Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kanonik Korelasyon Analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(4), 1141-1160.
- Arkün, S., ve Seferoğlu, S. S. (2010). Topluma hizmet uygulamaları dersinin işlenişine yönelik bir örnek uygulama ve sürece ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi, *Gençlere Topluma Hizmet Bilinci Kazandırma Çalışmaları: Üniversiteden Örnek Uygulamalar*, 7.
- Aydınoglu, İ. (2021). *Çocukta ve Gençte Sevgi ve Gönüllülük*, İstanbul, K-İletişim Yayınları No:5.
- Başpınar, A. (2022). Türkiye’de Gönüllülük Araştırmaları, Ed:Şentürk, M. (Ed.), *Dünyada Gönüllülük Araştırmaları*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Bible, (2023), Philippians, 2:13, https://www.biblestudytools.com/philippians/2-13.html#google_vignette (Erişimtarihi: 23.08.2023).
- Büyükc, K., İşlek, M.S., Çakmak, M.N. ve Tiltay, A. (2016). Yöneticilerin ve Çalışanların Bakış Açısıyla Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülerin Motivasyonları, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt17, Sayı 1, 303-323.
- Camplin, J. C. (2009). Volunteers leading volunteers. *Professional Safety*, 54(05), 36-42.
- Cengiz, S. (2021). Acil Yardım Ve Müdahale Personelinin Gönüllülük Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Gümüşhane Örneği, *Selçuk Sağlık Dergisi*, 2(2), 98-114.
- Coşkun, H.(2011). *Topluma Hizmet Uygulamaları*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın*, Ankara, Vadi Yayınları.
- Çankır, B. (2021). *Liderlik, Gönüllülük ve Gönüllü Liderliği*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Çelik, A. Ve Akgemci, T. (2010). Girişimcilik Kültürü ve KOBİ’LER, 3.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Dere, İ. ve Akdeniz, Ş.N. (2021). Topluma Hizmet Eden Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Etkin Vatandaşlık ve Gönüllülük Algıları, *Başkent University Journal of Education*, [S.l.], v. 8, n. 2, p. 352-367.
- Doğaner, M. (2004). Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlarda Pazarlama Anlayışı, *Pazarlama Dünyası Dergisi*, S.:2004-2, Mart-Nisan 2004, s.36-44.
- Drucker, P. (2017). *İnovasyon ve Girişimcilik Uygulama ve İlkeler*, Çev. Gülfidan, İ., Optimist Yayın No: 441, İstanbul.
- Drucker, P. F. (2006). *Managing the Non-Profit Organization:Principles and Practices*, United States of America, Harper Collins Publishers. <http://>

- www.amazon.com/Managing-Nonprofit-Organization-Peter-Drucker/dp/0060851147, erişim tarihi: 19.02.2023.
- Ege, R. (2011). Gönüllülük, Din ve Din Eğitimi. *Dini Araştırmalar* 14 / 38 (June 2011): 5-16 .
- Ergen, M. (2014). *Girişimci Kapital-Silikon Vadisi Tarihi ve Start Up Ekonomisi*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Fişne, M. (2022). *Uluslararası Spor Organizasyonlarında Gönüllülük*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Gidron, B. (1978). Volunteer work and its rewards. *Volunteer administration*, 11(3), 18-32.
- Grossman, J. B., & Furano, K. (1999). Making the most of volunteers, *Law and contemporary problems*, 62(4), 199-218.
- İlter, B. (2016A). Bir AB Projesinin Sosyal Girişimcilik Üzerine Etkisi, *Sosyal ve Liberal Bilimlerde Yeni Yönelimler*, Babacan, H. Ve Özer, S.(Ed.), Ankara, Gece Kitaplığı, ss.191-200.
- İlter, B. (2016B). Perception of entrepreneurial culture in the Islamic marketing, *IOSR Journal of Business and Management*, 18(9), 29-35.
- İlter, E. (2023). Gönüllülük Çalışmaları Dersine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Kazanım Boyutunda Değerlendirilmesi: Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1) , 91-109 .
- İnal, M.E. (2000). Kâr Amacı Gütmeyen Örgütler ve Pazarlama, *Pazarlama Dünyası Dergisi*, S.:2000-4, Temmuz-Ağustos 2000, s.48-50.
- Kapu, H. Vd. (2012). *Sivil Toplum, Girişimcilik ve Ekonomik Kalkınma*, Ankara, Savaş Yayınevi.
- Kocadere, S.A. & Seferoğlu, S. S. (2013). Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin İşlenişi: Uygulama Örnekleri ve Sürece İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 34 (34) , 75-89 .
- Kotler, P. (2018). *A'dan Z'ye Pazarlama Pazarlamayla İlgilenen Herkesin Bilmesi Gereken 80 Kavram*, Çev: Kalem Bakkal, A., İstanbul, MediaCat Kitapları.
- Kundogdu, G., ve Akbaş, O. (2022). Öğretmenlerin Gönüllülük Motivasyonlarının Eğitim Programı Liderliği Yeterlikleri Bağlamında İncelenmesi, *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 442-469.
- Kur'an-ı Kerim. (2023), Fatır 10. <https://www.kuranayetleri.net/fatir-suresi/ayet-10> (Erişim tarihi, 23.08.2023).
- Kur'an-ı Kerim. (2023), Müddesir 6. <https://mealler.org/SureveAyetler.aspx?-sureid=074&ayet=006>(Erişim tarihi, 23.08.2023).
- Marangoz, M. (2016). *Girişimcilikte Güncel Konular ve Uygulamalar*, İstanbul, Beta Yayınları.

- Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022). İçerik Analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve Sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294.
- Özkaşıkçı, I. (2013). *Dijital Çağ'da Girişimcilik Ekosistemi*, İstanbul, Butik Yayıncılık.
- Özmutaf, N.M. ve Köstepen, A. (2018). Stk'larda Üyelerin Gönüllü Hakları Çerçevesinde Gönüllülüğe Yönelik Algılarının Belirlenmesi Üzerine İzmir İlinde Bir Araştırma, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 813-826.
- Saran, M., Coşkun, G., İnalzorel, F. ve Aksoy, Z. (2011). Üniversitelerde Sosyal Sorumluluk Bilincinin Geliştirilmesi: Ege Üniversitesi Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 6(22).
- Sarı, H. (2020). *Merkez'de Gönüllülük*, Denizli, BO Yayınları.
- Scarborough, N.M. (2014). Girişimciliğin ve Küçük İşletme Yönetiminin Temelleri, (Çev. Sart, G.), 7.Basımdan çeviri, Ankara: Nobel Yayınları.
- Şentürk, M. (2022). Gönüllülüğü Araştırmak, Şentürk, M.(Ed.), *Dünyada Gönüllülük Araştırmaları*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Thoits, P. A. ve Hewitt, L. N. (2001). Volunteer work and well-being. *Journal of health and social behavior*, 115-131.
- Türkoğlu, H.S. (2021). Gönüllülerin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaşadıkları Sorunlar, Çankır, B. (Ed.), *Liderlik Gönüllülük ve Gönüllü Liderliği*, İstanbul, Beta Yayınları, 119-130.
- Wilson, J. Ve Janoski, T. (1995). The contribution of religion to volunteer work. *Sociology of religion*, 56(2), 137-152.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yönten Balaban, A. ve Çoban İnce, İ. (2015). Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Gönüllülük Faaliyetleri ve Gönüllülük Algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Örneği, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 149-169.

